

ІМІТУВАННЯ ЯК КОМПОНЕНТ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ

Ярослав МЕЛЬНИК

Copyright © 2013

Східнослов'янське політико-правове та соціокультурне середовище формує нагальність переосмислення наших реалій і пошуку нового теоретичного обґрунтування історичної дійсності. Культурна епоха Східної Європи, яку слушно назвати “пострадянською” чи “трансформаційною”, принесла із собою нові факти, переформатувала людські стосунки, запропонувавши то спрощені, то ускладнені мімікрійні форми повсякдення. Постійні катаклізми, що все частіше виникають у суспільному просторі України, Росії та Білорусі, опозиційні рухи, стихійні страйки, голодування, акції непокори, демонстрації тощо ставлять на порядок денний питання про важливість об'єктивного розгляду і навіть перегляд перебігу політичних, соціальних, економічних, культурних та інших державотворчих процесів. У цьому контексті доцільно буде об'єктивно й неупереджено вивчати і викривати явища, успадковані від радянської епохи та набуті впродовж останніх десятиліть. Один із таких феноменів, який є малодослідженим і аргументовано не поясненим з наукового погляду, – це **імітація**. Специфіка цього явища достатньо детально вивчена у контексті живої природи – флори та фауни, але у форматі людської суспільної діяльності, на жаль, залишається *terra incognita*...

Імітація як явище детально почало досліджуватись у природознавстві та біології ще в XIX столітті. Проекція когнітивного досвіду у галузі природничих наук на суспільну, соціально-політичну реальність, на поведінкові характеристики людини є цікавим і водночас новітнім напрямком сучасної соціальної психології, політології, антропології та ін. Власне тому є резон говорити про імітацію як явище, котре виникає та функціонує у суспільному організмі, моделює його, впливаючи на перебіг подій, та ін. Більше того, соціальна реальність, яка репрезентує будь-яку державу як над-

складну систему, впродовж останніх десятиліть може бути інтерпретована крізь семантику імітаційних сценаріїв, й у такий спосіб здійснить новий і дещо нетрадиційний погляд на історію, культуру, соціум загалом, на світову та українську реальності.

Імітація у людському суспільстві, безсумнівно, – явище набагато ширше, ієрархізованіше, глибинніше та неподільніше з культурою соціальної поведінки народного загалу. Людина впродовж своєї історії розвинула і вдосконалила імітацію як одну із фреймових складових свого буття, у результаті чого отримала можливість або виконати власну соціальну програму, або ж перенести її у площину імітацій, інсценізацій, творення ілюзій, віртуальної дійсності. Отож може формуватись реальна картина, соціумна дійсність, у тому числі демократія, соціальна рівність тощо, або ілюзійна, надумана, далека від реалій повсякдення. Притому сучасна людина у своїй імітаційній діяльності зазнала неабиякої майстерності та, мабуть, у цьому амплуа є рекордсменом у світі живої природи. Тому будь-яка мімікрія, відтворення, уподібнення у світі живої природи не може конкурувати зі здатністю людини, її феноменальною магістральністю створювати ілюзію свого Я, креативно формувати своє друге Я, яке є більш досконалим і репрезентативним, ніж уреальнений та усупільнений суб'єкт багатопроблемної буденності.

Результатом такого стану речей стали негативні соціальні стереотипи, страхи, девіації та інші соціальні аномалії, які стають чи не найбільшою проблемою у розвитку соціосистем. Підміна понять і реалій людського повсякдення імітацією, яка закладена природою людини, набула гіпертрофованих форм (від публічної демонстрації своєї діяльності до штучного приписування окремих суспільних заслуг чи соціальних функцій, суспільної

вагомості чи значущості, надзвичайної обдарованості, харизматичності тощо) і стала невід'ємним чинником та складником життєдіяльності багатьох соціальних інститутів, політичних партій, народних обранців, благодійників, науковців, журналістів, працівників медійної індустрії та ін.

За більш детального розгляду феномену імітації у суспільній системі виявляємо, що імітування охопило всі сфери людського життя. Воно стало об'єктивністю, настільки переплетеною з ірреальними, віртуальними та умовними монадами людського буття, що втрачається реальне відчуття хронотопу, історичного моменту, здорового глузду, адекватної реакції на навколишній світ (тут доречно згадати історію М. Каддафі та фінал його життєвої і політичної кар'єри). Саме тому перед сучасними науковцями, політиками, суспільними діячами постає проблема вивчення, опису балансу між реальністю і імітацією, між дійсністю та ілюзією, проведення демаркаційної лінії та повернення всього того, що є імітативним у системі людського повсякдення, у межі "берегових ліній", позбавивши його хворобливої тоталізації та всеосяжності. Чітке розуміння зазначених меж дасть змогу побачити найважливіші напрямки функціонування, недоліки і переваги будь-якої соціальної системи, яка закономірно самостверджується і намагається самоідентифікуватись і самореалізуватись. Власне ці межі уможливають відшукання координат поширення та функціонування імітації, з'ясування міри та ступеня міфологізації дійсності, градусу відхилень маршруту від стратегічного вектора, межі допустимої втечі від реалій і неспростовних статистичних даних.

Дослідження дефініції та змістового наповнення поняття "імітація" дасть змогу зрозуміти її сутність та діапазон імовірного застосування. Результатом такого проникнення у суть зазначеного явища буде розкрита специфіка соціально-політичних умов, інформаційного середовища, яке є носієм та ідентифікатором зазначеної аномалії. Теоретичним підґрунтям дослідження імітаційних форм стали праці М. Хайдегера, Ж. Бодрієра, П. Бурдьє, Р. Мертон, Р. Козера, Даррендорфа, Х. Ортеги-і-Гассета, Т. Парсонса, І. Валлерстайна, Е. Фромма, Д. Белла, П. Сорокіна, Е. Тоффлера, Ю. Хабермаса, Ф. Фукуями, П. Штомпки та ін. На сьогодні вивчення імітування як процесу і явища не сформувало єдиної картини

та не дає змоги достатньою мірою зрозуміти його суть та соціальну функцію. Проте окремі аспекти такого вивчення все ж наявні у роботах С. Аверінцева, М. Грачова, Ю. Давидова, В. Дергачова, Е. Дмитрієва, Е. Лукіна, В. Афанасьєва, С. Барсукова, Л. Бляхера, В. Гельмана, І. Пригожина, Л. Сморгунова.

Імітація – один із найважливіших механізмів існування як живої природи, так і людської спільноти. Як категорія вона досліджується у біології, медицині, психології, соціології, мистецтві, музиці. В довідково-лексикографічних джерелах імітація тлумачиться залежно від сфери функціонування [9, с. 194]. Але брак фундаментальних розробок названого упредметнення на сьогодні дає неповну картину і недостатню аргументаційну базу стосовно істинної природи зазначеного феномену та беззаперечності того, що є імітативним у системі людського повсякдення в межі "берегових ліній" без хворобливої тоталізації та всеосяжності.

У техніці до імітації застосовують уявлення про моделювання як про метод відтворення і використання різних чинників у моделі-прообразі, а не в реальних обставинах [47]. У біології імітація – це уподібнення, мімікрія, зовнішня схожість, наслідування, повторення, копіювання інтелектуально схильними тваринами поведінки інших тварин, а також людини [6, с. 362]. Психологія розглядає імітацію як "одну із форм соціальної поведінки, соціальну мімікрію, адаптивний спосіб життєдіяльності" [50, с. 98]. Таке імітування закладене в нас природно, з дитинства, коли новонароджена дитина починає повторювати, імітувати дії, голоси матері, батька чи інших людей, котрі знаходяться поруч. Дослідження американського психолога Кеннет Кей показало, що немовлята наділені здатністю відповідати на звуки або жести дорослих, і цей процес стає інтерактивним та залежить від кількості постійно повторюваних дій. Так само і в дорослих інтерактивна поведінка відіграє важливу роль як у повсякденному спілкуванні, так і у процесі офіційних заходів, переговорів [66, с. 259]. Цей факт доводять також автори теорії гри Е. Берн та Й. Хейзінга [5, с. 56]: процеси наслідування, імітації не лише притаманні людям від природи, а й є життєво важливими для життя в соціумі, адже за допомогою наслідування виконуються чи порушуються "правила гри", діються чи змінюються стереотипи [59, с. 195].

Позитивне значення імітації у розвитку людства доводить той факт, що імітування було основним методом навчання у стародавніх римських школах (схоліях), гуманітарних навчальних курсах епохи Відродження, практичних вправах (“*exercitatio*”) та риторичній теорії. Учні повторювали і відтворювали поведінку, фразеологічні звороти та інтенції за наставниками, наслідували стиль письма тощо. В цілому суть імітаційних вправ полягала не в копіюванні певного типу й форми в оригіналі, а в наданні нового змісту, у слідуванні оригіналу, але в новій формі. Їх метою було відточити риторичні вміння учнів задля нових, кращих способів вираження, моделей поведінки та спілкування [65].

Іноземні довідкові джерела визначають присутність імітаційних рис, починаючи від тварин і закінчуючи міжнародною політикою. Імітація є передовсім унаочненою поведінкою для індивіда, яку він схильний повторювати [64]. Польська література тлумачить імітацію як намагання приховати справжні наміри, вчинки шляхом пристосування особи до зручних і загальноприйнятих умов. Якщо мовиться про імітування у соціально-політичному полі, то тут воно розуміється як підміна понять та намірів політиків, урядовців чи інших національних і міжнародних структур [69].

Українські інформаційні джерела трактують уявлення про імітацію (лат. *imitatio* – наслідування) наступним чином: “це пародія на щось, наслідування, підробка, ерзац, сурогат, повторення” [48, с. 68]. В музиці імітація – точне або дещо змінене повторення музичної думки в різних голосах поліфонічної фактури, повторення музичної теми іншим голосом, музичного твору з нижчим або вищим інтервалом [9, с. 197]. Інакше кажучи, імітація – це штучне наслідування чогось, що виконується з точністю, підроблюючи яку-небудь річ, дію під певний зразок, норму; відтворення з високою точністю окремих процесів, моделей, зразків поведінки.

Відтак домінантною ознакою імітації як явища є “уподібнення”, “відтворення зовнішніх ознак”, не будучи при цьому імітованим предметом, явищем, істотою за суттю. Образно кажучи, це своєрідна “біжутерія”, яка схожа на оригінальний цінний метал чи камінь, але насправді ним не є. Підтвердження цього положення знаходимо і в іншій джерельній базі. Скажімо, філософський енциклопедичний словник дає таке визначення: імітація (від лат.

imitatio – наслідування) – 1) наслідування чогось-небудь чи когось-небудь, відтворення; 2) більш-менш точне копіювання індивідом поведінки інших людей чи груп, що є одним з механізмів соціалізації; 3) підробка, виготовлення предметів, схожих на дорогі вироби [55, с. 88].

Французький філософ Жан Бодріяр увів у суспільний дискурс термін “симулякр”. Якщо за Платоном це просто копія чогось, то Бодріяр тонко визначив: у наш час у постмодерні є копії, які не мають аналога в реальності. *Симулякри – це вигадані речі* [8, с. 218]. Вигадка, суб’єктивна трансформація, свідомо видозміна будь-якої реалії з метою впливу на соціальне довкілля з ілюктивною інтенцією є не що інше як імітаційна дія.

Розглядаючи роль імітаторів, під якими розуміємо стан майже досконалого тиражування штучних образів, практично неможливо виявити відмінність між оригіналом і копією. Це спостерігається у реальному світі перш за все політики, де іміджмейкери й засоби масової інформації – патентовані імітатори – виконують усе більш вагому функцію у формуванні політичного простору.

Проте, досліджуючи явище імітації у соціальних структурах, варто ще раз звернутися до дефініції. Соціологічний енциклопедичний словник дає нам таке визначення імітації: це моделювання, використання однієї моделі (конкуренції, співробітництва, соціальної динаміки тощо) іншою соціальною структурою, інститутом і т. п.; процес, за допомогою якого поведінка одного індивіда починає нагадувати поведінку інших індивідів, яка вважається нормою. Г. Тард стверджує, що закони імітації є основним фактором пояснення сукупності соціальних явищ [49, с. 39].

Зважаючи на це, варто відзначити, що дане поняття формує семантичне мікрополе, до якого входять індиферентні за змістом терміни-поняття “мімікрія”, “ілюзія”, “девіація”, “ерзац”, “обман”, “підробка”, “фальшивка”, “гра”, “бутафорія”, “уподібнення”, “симуляція”, “театралізація”, “фарс”, “фікція” та ін. При розгляді кожного з них ключовою ознакою залишається намагання наслідувати, імітувати, пристосовуватись заради виживання. Тобто істота чи особа, яка вдається до імітування, має недостатньо засобів до виживання, саме тому набирає форм, ознак чогось чи когось іншого, завуальовуючи у такий спосіб свою ідентичність. Так, скажімо, мімікрія є наслідуванням, уподібненням незахищеного

живого організму до сильнішого шляхом набуття відповідного кольору та форми [6, с. 304].

Захисне забарвлення тварин забезпечує їм виживання та підвищує життєздатність. Подібність забарвлення і форм деяких тварин з будь-якими предметами чи живими істотами (мімікрія) призводить до їх наступної деградації, перетворення в іншу форму, відмінну від первинної, хоча для деяких форм вона стала банальним сценарієм поведінки, і при цьому вони не втрачають своєї ідентичності (наприклад, зміна кольору шкіри хамелеона) [22, с. 344]. Тут ідеться про те, що живі організми (мовиться про флору і фауну) паразитують на інших, більш життєздатних організмах, набираючи відповідних ознак, рис і характеристик щодо тих, хто знаходиться на вищому щаблі “харчового” ланцюга. Отож маємо “захисну здатність рослин і тварин щодо способу наслідування зовнішнього середовища, злиття з ним задля самозбереження та самозахисту”, кінцевою метою якого є збереження виду.

Наступною синонімічною одиницею лексеми “імітація” є підробка – те, що створено за прикладом іншого і видається за справжнє. Підробки предметів застосовують у ювелірній справі, іконописі чи інших мистецьких сферах і розробках [48, с. 234]. Крім того, психологи використовують термін “підробленої усмішки” чи поведінки, тобто штучної, несправжньої, вимушеної та нещирої. Основні причини виникнення підробок – недостатність оригінальних речей, бажання володіти таким, як інші, прагнення пристосувати власні характеристики до ознак, що притаманні іншим, тощо. Близьким за своєю семантичною структурою до поняття “імітація” є термін “адаптація”, що витлумачується як шлях пристосування організмів, органів чуття до умов навколишнього середовища [48, с. 235].

У наукових джерелах подається певний спектр імітаційних форм у їх підвидах, серед яких виділяють подвійну, поліфонічну, дзеркальну, тональну, канонічну, літературну, машинну, безперервну, повну і часткову, реальну, вільну і т. п. [47]. Попри це, соціально-комунікативний дискурс та інші сучасні гуманітарні науки вимагають розширення змісту цього поняття та більш детального розгляду його узмістовлень у семіотичній, культурологічній, соціологічній, соціально-психологічній, політологічній та інших сферах.

Потреба відрізнити оригінал від імітації, виокремлення певної шкали, міри та ступеня імітативності на сьогодні стає все складнішим процесом. Особливо складним та актуальним досліджуване явище виявляється у соціальній, політичній, мас-медійній, економічній, рекламній та інших сферах. Якщо явище імітування є беззаперечно доцільним і виправданим у світі живої природи, винятково цікавим та обґрунтованим у сфері мистецтва (тут усі види та жанри), то у сценаріях соціальної поведінки людини слушно виокремити гіпертрофовано-патологічні форми імітації та окреслити її як одну з форм соціального зла.

Імітативно-мімікрійна діяльність живої природи вирізняється чіткими параметричними характеристиками, і будь-яка форма надлишковості не має місця, оскільки є безглуздою (хамелеон не буде зеленішим за листок, білий ведмідь – білішим за сніг, деякі риби коралових рифів більш схожими на корали чи колір дна, ніж самі корали чи підводний рельєф, і т. п.). Зовсім іншу картину нам пропонує людське суспільство. Межа розумного та доцільного, яка є характерною для живої природи, у соціальному довікллі безслідно втрачається і розвивається до абсурдних, збочених та викривлених форм. Якщо індик роздуває пір’я, щоб виглядати сильним, великим, грізним, то цей прийом використовується лише до тієї межі, доки існує загроза йому чи його виводку. Гусак шипить, поки не втече або не віддалиться “порушник спокою”, олень імітує та демонструє свою сексуальність через роги та надмірну агресивність до завершення гону і не довше.

Що ж стосується людської спільноти, то імітація вийшла далеко за межі рефлекторно-інстинктивної діяльності, проникла своїми метастазами в усі найменші сегменти світу масової людини і стала невід’ємним елементом культури. Більше того, онтологія людського буття, прогрес, еволюція *homo sapiens* та культури значною мірою спровоковані імітацією та завдячують їй. Розвиваючи імітацію як базове явище, людина винайшла нові форми, які за природою своєю є тотожними і повними синонімами до поняття “імітація”. Вони трансформувались у такі форми як фальш, брехня, фарисейство, лукавство, обман, розіграш (від “розіграти людину”); у сучасному молодіжному слензі – “розвести”, ввести в оману, ввійти в довіру, переконати, вплинути, нав’язати, змусити повірити, замаскуватись, прикину-

тись, тимчасово бути кимсь, привернути увагу, кокетувати, справляти враження, гіпнотично впливати, бути популярним, магнетично діяти на оточення, формувати коло фанатів, бути псевдохаризматичним тощо.

Все вищезначене сутнісно є процесом або його результатом. Розвиваючи та використовуючи імітаційні сценарії, людина може настільки захопитись його віртуальними формами, що здатна втратити відчуття реальності. Звідси походить значна кількість фактів з минулого та дня сьогоднішнього. Імітація породжує різні форми неврозів, фобій тощо. Скажімо, манія величі, нарцисизм, безпідставна віра, імітація особистої досконалості, розуму, унікальності, таланту є продуктом саме імітативних феноменів, які, попри все, наділені еволюційною властивістю, здатністю видозмінюватись, трансформуватись у інші форми. Більше того, парадоксальним виявляється те, що такі імітативні прояви досить часто збирають і групують навколо себе великі кола симпатиків чи гарячих одновірців, які готові стати вірними центуріонами і йти слідом не за реально існуючою особою, а за створеним образом. І, як показує історія, зідеалізовані, зміфологізовані, згіперболізовані образи (саме образ, бо апелюють, без сумніву, не наділений і приписуваними йому рисами) мають магічну силу впливу на широкий людський загаль (звідси культ особи, обоження лідера, масовий психоз навколо постаті та ін.).

Малодослідженим та цікавим видається те, що ці політичні чи інші фігури, схильні до віртуалізованої імітації та впливу на маси, часто наділені певними психічними вадами (маніакальними, шизофренічними, неврастеничними тощо). Саме вони є носіями більшої потенції впливу, ніж психічно врівноважені, помірковані, адекватно мислячі особистості. Колективний суб'єкт, колективне Я, колективне свідоме з яскраво вираженою гіперактивністю абсорбує імітативні впливи і стає їх заручником, інфікованим зовнішнім імітативним джерелом.

Імітативні феномени наділені ще однією типовою ознакою – двотиповістю впливу на навколишнє соціальне середовище: одна частина сліпо вірить зімітованому, штучно створеному образу, інша диференціює імітативність свідомо (чи, може, з прагматично-утилітарних міркувань підтримує його).

Додамо, що імітативний процес у людському часопросторі та світі природи тісно пов'язаний

з явищем “витіснення” реальних ознак і властивостей. Наприклад (тут йдеться про український етнокультурний простір): зазвичай лікар у клініці у білосніжному халаті, неадекватно високому та накрохмаленому головному уборі, з дорогим імпортованим фонендоскопом, ідеально виголений, з демонстративно впевненою ходою, з яскраво виразною мімікою, жестикуляцією та осанкою, з вишукано правильним та переконливо образним мовленням, зі значною кількістю “дипломів”, відзнак та нагород (зазвичай на найбільш окомодосяжній частині інтер'єру приймальні), із заревом титулів, звань, членств у візитній картці і, як не парадоксально, є далеко не найкращим лікарем у відділенні. Саме відсутність майстерності спонукає його до імітаційних дій. І, як показує життєвий досвід, саме вони, імітатори, завдяки саморекламі мають більший успіх, ніж добрі фахівці із “золотими руками”, котрі дещо ігнорують імідж, типаж та саморекламу, але спроможні на значно більші та кращі результати у роботі з пацієнтами.

Якщо спроектувати імітацію в усіх її варіантах та упроявленнях на етнокультурний простір, зокрема політичний, то висвітлиться картина специфічних інтерпретацій, взаємозв'язків, спричинень і пояснень своєрідності нашого часу та простору, зокрема східнослов'янського. Вочевидь політичний простір та дискурс на теренах Східної Європи є своєрідними і позначаються особливими формами використання імітації. Безперечно, це явище вимагає розлогого та детального опису із залученням значного масиву ілюстративного матеріалу, але обмежимося коротким викладом типології. Найперше виділимо домінуючу ознаку імітації як східнослов'янський культурний феномен.

У цивілізованому світі склалася традиція формувати свій політичний імідж з використанням імітаційних методів для досягнення стратегічної мети – здобути парламентську більшість чи просто очолити країну. Отримавши у такий спосіб перемогу, лідери усіх рівнів владно-державної ієрархії спрямовують свої зусилля на максимальну віддачу народові – тим, хто виявив таку високу довіру. Хорошим взірцем є країни Скандинавії, Західної Європи, Велика Британія, США та ін. У процесі саме такої діяльності імітація як метод суспільно-політичної діяльності не виключається, але зводиться до мінімальних параметрів та реалізується лише як корекція іміджу.

Східна Європа особлива тим, що імітування є органічною та невід’ємною частиною мисленево-комунікативної та соціально-політичної діяльності. Так, можна бути патріотом – можна імітувати; можна лобіювати інтереси країни на міжнародному рівні, а можна лобіювати свої приватні зацікавленості та лише імітувати загальнонародні інтенції та ін.

Отже, перейдемо до розгляду найбільш типових та яскраво виражених ознак імітації у сфері політичної діяльності.

1. *Імітація актуальності* – штучне створення інформаційних резонансів та оприлюднення задля налаштування суспільних настроїв і дій на певні установки, цінності, потрібні зазвичай конкретній політичній чи бізнес-структурі, окремим індивідам чи міжнародним корпораціям. Така імітація – це насамперед формування умов, які не несуть нового осмислення чи творчої обробки інформації, але стимулюють до неусвідомленого її накопичення, формування ілюзії всеосяжності. Крім цього, створюється ілюзія централізації та абсолютного домінування власне цих чи “моїх поглядів”, бачення “моєї компетентності”. З іншого боку, таке пристосування до споживання вже існуючої інформації уможлиблює її систематизацію та використання з потрібною метою, але через надмірність, засміченість цього інформаційного простору, через примітивний прагматизм пропонованого стає джерелом паразитування на чужих знаннях, плагіату, імітації знань і підміни власних знань чужими. Скажімо, українські учні та студенти використовують Інтернет не як джерело інформації, а як зручну та досконалу форму обману викладача та імітацію персональних знань. У цьому контексті Інтернет стає у нагоді для віртуозного обману викладача шляхом скачування рефератів, шпаргалок та ін. Результатом цього є хороша оцінка, підвищена стипендія при нульових знаннях. Така форма імітації зараз стала тотальним явищем, і за таких псевдоумов навчання формується інтелігенція України.

Доволі поширеним явищем імітування актуальності стає робота чи “імітація” чесності, професіоналізму та об’єктивності засобами масової інформації. При цьому власники найбільшого капіталу стають власниками та утримувачами “четвертої влади”, замовниками телевізійних програм, і в такий спосіб імітація ставиться на потужні індустріальні рейки. Інформаційне середовище потрапляє під вплив суб’єктивно-прагматичних інтерпретацій, ос-

новний силовий вектор яких зорієнтований на підтримання статусу-кво можновладців, які “працюють на користь суспільства”. З цією думкою погоджується американський філософ Едельман, зазначаючи, що визначення проблем відбувається у процесі, де політики і ЗМІ маніпулюють значеннями, щоб підтримувати ретельний контроль над тим, що обговорюється і як обговорюється та яке значення надається проблемі. Тому громадянин не має справи зі світом фактів, а лише зі *світом політичної фантастики*: “Спектакль, що складається з новин, які повідомляються неперервно, конструює і реконструює суспільні проблеми, кризи, ворогів і лідерів й таким чином створює послідовність загроз та заспокоювань. Ці конструйовані проблеми й особистості формують зміст політичної журналістики й дані для історичної та аналітичної підтримки чи опонування політичним справам і публічним політикам” [35, с. 123]. Отож засоби масової інформації і стають одним з основних інструментів імітації власної актуальності, персональної, соціальної вагомості і т. п.

2. *Імітативні процеси та історія*. Історія понад усе є хронологією імітацій. Сакралізація історичного простору, насичення її фальшивими ідеалами, які через вдале імітування стають дуже схожими на реальність, що перетворює повсякденний вимір на ілюзію з особливим акцентом на неповторності, харизматичності окремого лідера чи партії. За словами Леоніда Радзиховського, імітація історії, поєднавшись із сучасним віртуально-модерністським стилем (який сам по собі і є імітацією), отримала своє вираження в “дикій суміші” – віртуальній імітації феодальних, узалежнених відносин [44]. Власне йдеться про те, що імітація починала сприйматись та утверджуватись як пластичне явище, якому не притаманна певна фіксація, “застигання”, вона піддається постійній видозміні та корекції, новітнім інтерпретаціям, які полярно різняться своїми концептуальними позиціями і висвітленнями. Причому наслідком імітації певних подій в історії є те, що країна, в якій відбувається така підміна фактів та імітування історичних оцінок (зокрема, стосовно України), яка має минуле, але не має історії. Історія України, яка вивчається у школах і ВНЗ, яку ми знаємо, – суцільний історичний постмодернізм з періодичним впаданням у надмірно суб’єктивні, емоційні крайнощі, при цьому без відчуття міри, смаку та хорошого стилю.

3. *Імітація у сфері наукової діяльності.* Осмислюючи український контекст, зазначимо, що імітаційний сепсис завдав нищівного удару по науці. Наука втратила свою конституцію, свою базову позицію. Імітація майже вичерпно паралізувала наукове середовище, залишивши невеличкі острівці, які за інерцією або через науковий фанатизм й аскетизм окремих ентузіастів продовжують виживати. Натомість наукове поле перетворилось у великий східний ринок (радше – базар) і, паралельно з цим, у театралізоване дійство. Власне, професійне довкілля української науки стало цариною для тисяч *псевдовчених*. “Слюсарчуковізм” набув тотальних масштабів. Відомо, що в Україні лише ледачий чиновник, народний депутат чи лідер країни не має професорських титулів і мантиї. В історії такі прецеденти вже мали місце. Скажімо, про “жагу до знань” сірих мас писав Ортега-і-Гассет у відомій праці “Бунт мас” [41]. Вихідці із села, освоюючи нові території, міські простори, почали масово “окультурюватись”, відвідуючи театри, музеї, навчаючись в університетах, і т. п. Однак, набираючи форми, цей рух не мав ані можливості, ані реальної потенції набути повноцінного змісту. Саме тому сьогодні 80% випускників шкіл стають студентами відразу після шкільної лави. Хоча, як стверджують науковці, лише 10–12% мають відповідний IQ та задатки до навчання в університетах.

Небажання визнати пріоритет знань іншого, імітація власних “інтелектуальних поривів” не лише призводять до поширеності таких патологічних явищ, як корупція, а й нарощують базу непотрібних суспільству дисертацій, наукових робіт та статусів, які стають його тягарем і баластом. Наслідування науковості та надання статусності не лише є паразитарним формоутворенням, а й значно знижує можливості розвитку інновацій у майбутньому, знищує сучасну українську науку як таку.

Праця вченого та мислителя не терпить поспіху. Карл Ясперс писав у праці “Духовна ситуація часу”: “Справжня наука є аристократичним заняттям тих, хто сам присвячує себе цьому”. Особливості праці вченого, яким би творчим і престижним він не був, полягають у важкій роботі на межі повної самовіддачі [39, с. 78]. Умовні критерії наукових досягнень – Нобелівські та інші премії, кількість (рейтинг) публікацій і проданих ліцензій, індекс цитування, членство в зарубіжних наукових товариствах і академіях. За словами вже

згадуваного нами А. Дегтярьова, навіть таке звання, як “академік”, дуже відносно і незавжди свідчить про ступінь розуму. Песиміст Шопенгауер взагалі вважав, що “...в академіях завжди сидить посередність” [20]. Крім того, справжня наука стала тягарем для влади, адже вона сьогодні лише імітує освіченість та інтелект. Вишколений науковець досліджує факти, намагається здобути справжні (а не адаптовані кимось) знання, осягнути суть того чи іншого явища та пояснити спроби розв’язання певної соціальної проблеми.

В умовах попереднього державотворчого періоду низький рівень загальноосвітніх знань та культури “радянської еліти” прикривався “залізною завісою” та імітацією її сакральності. Головним завданням комуністичної влади було формування людини, яка нездатна нетрадиційно думати, а може працювати за заданим алгоритмом, “діяти” відповідно до інструкцій. Але, поза цим, діяли механізми штучного відбору та селекційні принципи. Попри замкнутість гуманітарної науки в ідеологічні лещата, наука, яку можна, поза сумнівом, назвати справжньою, мала місце. Саме вона дала змогу Радянському Союзові впродовж останніх десятиліть бути найбільшою імперією з потужним військовим та індустриальним потенціалом. Однозначним є те, що за останні два десятиліття Україна розпорошила досвід радянської науки і впустила у своє середовище маси посередніх та бездарних діячів з комерційною свідомістю, з талантом Остапа Бендера, який, як відомо, був геніальним імітатором та авантюристом. Щоправда, діяльність цього персонажа обмежилась залученням у сюжет кількох десятків таких авантюристів, як він сам, та безрезультатним пошуком стільців. Українські остапи бендери діють більш результативно, оскільки “стілці” все ж знаходять та успішно на них сидять, а також дістають “діаманти покійної тітоньки”. У сферу ж їх впливу потрапляють не десятки, а мільйони співвітчизників. Остап Бендер як образ І. Ільфа та Є. Петрова наділений беззаперечною харизмою, за великим рахунком, яскраво негативний, проте все ж привабливий персонаж, чого не скажеш про сучасних українських бендерів. За словами професора В. Дергачова, “в нових незалежних державах при низькому рівні освіченості соціальної верхівки використовується зовнішня оболонка, обгортка “знань, ідей”, а не їх наповненість змістом. Це створює базу для безпрецедентної

імітації ділової активності, яка не лише веде до падіння рівня і якості життя народу, а й утворює “чорну діру” на геополітичній карті світу.

4. *Імітація інтелігентності*. Радянська інтелігенція лише частково трансформувалась у сучасну керівну верхівку і в основній масі не була допущена до владних важелів. Натомість партійно-комуністична верхівка, створивши у пострадянський період родинно-кланові та партійно-кримінальні угруповання, надійно отаборилася у приміщеннях, з яких здійснюється управління оточуючим простором. Оскільки радянська людина формувалась в епоху тоталітаризму, геноциду та безпрецедентного вірнопідданства комуністичним ідеалам, то свідомість більшості представників цієї генерації зазнала значної деформації, зорієнтованої на комуністичну ідеологію і модель світу. Хоча, попри все, певною мірою інтелігенція залишалась у формі окремих рудиментів, які були залишковими ознаками дореволюційної України та Росії. Це значить, що на тлі тотального заповнення простору люмпенами у краватках та плебеями залишались особистості на кшталт академіка А. Сахарова. Саме ці люмпени і вірні пажі ленінізму засвітали відомого вченого на одному з останніх його виступів у Палаці з’їздів у Москві, а потім у приватних інтерв’ю розповідали, в душі часу, як вони його шанували.

Якщо вести мову про автентичну інтелігенцію, котра, хоч у невеликій кількості, але була заінстальована у радянську систему, то пострадянська епоха однозначно є безцеремонною та відверто антагоністичною щодо цього соціального прошарку. Сьогодні цей соціальний підвид унааявлений скромними і тихими професорами, думка яких рідко буває почутою тими, кому вона адресується, – можновладцями насамперед. Воднораз безперечним є те, що керівна політична верхівка перестала зважати на мислячих людей у межах українського суспільно-правового простору, періодично вставляючи їх у певні рамки та перешкоджаючи діяльності. На тлі безперервних розмов про духовне відродження владна еліта кровно не зацікавлена в тому, щоб було більше думаючих людей, тому що вона привласнила собі якості не тільки політичної, а й ділової та інтелектуальної еліти [21].

Деякі явища, суспільні групи, на думку соціологів, не втратили колишніх форм, а подібно до тварин (хамелеон, восьминіг) почали змінювати свій колір, форму тощо, але не

зміст. Зокрема, те, що кримінальні угруповання перестали існувати в традиційній формі, не означає їх нівеляції взагалі. Найбільші авторитети 90-х роках минулого століття зробили певні висновки, що в корумпованій країні, яка прикривається демократичними цінностями, купити статус, потрібну соціальну роль та “суспільну потрібність”, як і будь-які матеріальні речі, досить легко. Звання, статусні ролі таким чином перетворились на основний елемент імітації, стали елементом пристосування до існуючого зразка “незалежності”.

Вчорашні радянські “шестірки”, за словами А. Дегтярьова, стали політичними менеджерами, які обслуговують кримінальну владу та кланові родини. Ректори найбільш відомих університетів та директори наукових закладів стали “ковачами”, котрі кують за ринковими цінами в “університетських кузнях” нікому не потрібні кадри та дисертації для “світлого інноваційного майбутнього” [20]. Невипадково за посаду керівника ВНЗ нерідко йдуть жорсткі розбірки з широким висвітленням у ЗМІ. На східноєвропейському просторі замість епохи Відродження настала епоха ренесансу криміналу, виродження, псування моралі (корупції). Утворилась небезпечна тріада “ліберальної інтелігенції”, псевдодемократії (номенклатури – останніх оплотів демократії) та криміналу (злодіїв у законі) [21]. Інакше кажучи, інтелігентність – це не біла сорочка, дорога краватка і костюм від Versaci, вишукане слівце ламаною англійською і кабінет зі шкіряним кріслом; це стан свідомості, система цінностей, аксіологічно звірений світогляд, непоказна, удавана, а справжня толерантність, справжня освіта, компетентність, знання мов, історії, культури.

5. *Імітація духовності*, що знаходить свій вияв у штучній сакралізації духовних символів та прилюдно-фальшивій набожності. Складність духовності полягає в тому, що це явище (до речі, як і поняття) не є вимірним. Не можна однозначно сказати, що є “добром”, а що – “злом”. У цьому руслі духовність трактується крізь формат власних життєвих оцінок, цінностей та інтересів. Відбудова храму як певний матеріальний “відкуп” від своїх гріхів нагадує середньовічні “відпусти”, індульгенції. Духовність та висока культура проявляються насамперед у толерантному та шанобливому ставленні до законів та правил співіснування. Вона передусім, має етичний вимір, коли не страх перед законом та караючим мечем

моделює поведінку особистості, а повага до етичного стандарту. Повноцінне оснащення цими етичними нормами є відправною точкою відліку духовності як такої. Не дружній застільний хоровий спів та значна кількість побудованих храмів є мірилом духовності суспільства, а кількість наркотично та алкогольно залежних як дорослих, так і неповнолітніх, кількість абортів та дітей у сиротинцях при живих батьках, кількість покинутих у будинках перестарілих батьків їхніми живими і досить успішними дітьми, кількість розлучень на кількість шлюбів, кількість та характер справ у судах та прокуратурах, міра охайності та чистоплотності, сила, воля та високопробність сказаного слова, дотримання обіцянки, рівень функціонування хабарництва, екологічна картина, кількість безконтрольно вирізаних лісів, кількість обманутих риторичними брязкальцями пенсіонерів, кількість тих, хто покинув країну або прагне цього, кількість знедолених працівників, обманутих працедавцями, ступінь надійності у співпраці, міра та почуття відповідальності, врешті-решт, культура поведінки відпочиваючих на лоні природи та поведінка на автомобільних шляхах пішоходів, працівників ДАІ та водіїв. Ця загальна картина і статистика є серйозним контраргументом щодо духовності (чи її імітації) української етнонаціональної спільноти.

6. *Імітація демократичності та всенародного волевиявлення.* Саме ці два явища не лише стали масовими у більшості пострадянських республік, а й, за оцінками аналітиків, мають схильність перерости у так званій “бренд” у середовищі державних службовців усіх рівнів. Не заглиблюючись в історію поняття “демократія” (що є не лише “владою народу” у прямому і спрощеному значеннях цього слова, а й вищою формою самоорганізації та управління, покликаною задовольняти інтереси усіх верств населення), більшість державних діячів та соціальних структур “беруть його на озброєння”, вкладаючи у цей образ ідею “всезагального блага”. Проте таке “прикривання демократією”, як засвідчила історія останнього століття, може обійтись багатомільйонними жертвами.

У цьому контексті доречно звернутись до імітації всенародного волевиявлення, створення ілюзії вільних і чесних виборів, у результаті чого не відбувається ротація правлячої верхівки, а навпаки, спрацьовує гальмівний механізм та невиправдана мімікрія політичних

систем не тільки країн пострадянського простору, а й інших країн з недостатньо розвиненими інститутами демократії [63]. У цьому аспекті імітація вражає ключові та стратегічні механізми державотворення, такі як статистика, військово-оборонна галузь, силові структури, економічні сектори, міжнародні та ін. Скажімо, військово-оборонні структури деградували, боєздатність українського війська зведена до мізерних показників, зате Україна може пишатися рекордною кількістю генералів, нагород військовим та ін. Іноді ЗМІ показують в ефірі військові навчання, але не є таємницею, що це всього лише театральне шоу, “показуха” для генералів-спостерігачів і журналістів. При цьому аеродромоподібні кашкети та золоті обладунки нашого генералітету часто виглядають на екранах невиправдано пишно та репрезентативно. Імітація тут більш ніж очевидна.

7. *Імітація соціальної та партійної діяльності, імітаційна експлуатація міфологем.* Імітація суспільного діалогу на політичних шоу, імітація опозиційності. Імітації партійними програмами того, що на практиці не буде реалізовано, імітація турботи про народ та ін. – сьогодні невід’ємні елементи сценаріїв політичної діяльності. Особливо актуальною така імітативність стає у передвиборчі періоди, коли всі партії та їх очільники згадують про ветеранів і пенсіонерів. Останні через свою наївність (пов’язану з процесами старіння) та примітивне світосприйняття захлинаються від радості і довіри, повертаючись з мітингів з кілограмами гречки та з серцем, переповненим довіри до доброго самарянина, який щедро обдарував їх злаками, готові віддати за нього свої голоси. Не усвідомлюють наші добродішні співвітчизники, що щойно стали жертвами політичних “наперстників”.

У вирішенні конкретних проблем партіями повинна бути запропонована своя програма дій, але, як відомо, найчастіше вони займаються пошуком оригінального гасла, нетрадиційного формулювання, “вбивчо” переконливої реклами (наприклад, “почую кожного”, “жінки за майбутнє”, “Україна для українців” та ін.), щоб виділитись серед широкого загалу своєю неподібністю, але за усіма дешевими інсценізаціями маскується абсолютна індиферентність до виборців і лобюються виключно свої вузькопартійні та приватні інтереси. Відтак виникає ситуація, коли партії мавпують у своїй діяльності одна одній, передусім результатами (народ в усіх випадках буде покинутий

наприволожає), і перетворюються у клуби за інтересами. У цій ситуації партійні оратори разом зі своїми партіями уподібнюються до галасливого птаства, у якого “під співочої майстерності” припадає на період розмноження. Власне інстинкти самозбереження змушують зривати голосові зв’язки. Менш співучій пташці шансів на виживання та продовження роду не залишається.

Саме через відсутність чіткої та виваженої ідеології як стратегічного вектора партії виникає необхідність пошуку імітативної форми та сценарію. Звідси випливає низький рівень ідентифікації громадян з тією чи іншою політичною силою. За останніми соціологічними дослідженнями, лише близько шести відсотків громадян є членами політичних партій, а політична активність наших співвітчизників різко падає, основною причиною чого є політична та соціальна розгубленість і втрата громадянських орієнтирів. Джерелом цього є дві основні складові – це надмірна імітаційна діяльність (не знаю, кому вірити) і надмірно велика кількість партій (близько 200) в Україні, кожна з яких пропонує свій план реформ, але практично усі програми мають імітативну природу.

8. *Імітація реформ.* Реформи є явищем складним та характерним для перехідних етапів державотворення кожної нації. Однак їх соціальна роль і призначення полягає в тому, щоб змінювати, переформатовувати ту чи іншу сферу суспільних відносин задля забезпечення виживання та функціонування всієї державної системи. Однак, коли система обмежується голими деклараціями та зорієнтована виключно на політичний імідж та суспільну думку, а також відволікання уваги від актуальних і злободенних проблем, тоді такі явища швидше можемо називати псевдореформами, імітацією реформування державної системи.

Таким чином, імітація створює своєрідне задзеркалля, де вся система настільки зжилася з цим віртуальним та символічним світом, що не розрізняє реальне та імітаційне. “Перебудова” – перестрілка, ринок – базар, соціальний захист – злидні, “чисті руки” – корупція, відродження – виродження та ін. Боротьба з олігархами призвела до спорідненості та органічного злиття, і Росія за цим показником стала “суперовою” державою при бідному народі. Сказане про Росію безпосередньо стосується й України.

Виходячи з вищевказаної класифікації, варто сказати, що складний шлях українського державотворення, пов’язаний з постійною

соціальною нестабільністю, конфліктними та кризовими явищами в усій державній системі, неузгодженням управлінської діяльності та нерівномірним розподілом сфер впливу між соціальними і партійними групами і т. п., ставить на часі нагальність ревізії та перегляду адекватності і змістової відповідності як органів державної влади, так і тих суспільних інститутів, що репрезентують громадянське суспільство. Підміна понять, маніпуляція свідомістю, імітація діяльності, видання приватного бізнесу та капіталу за державні і громадянські інтереси, нав’язування соціальних псевдостандартів і догм упродовж десятиліть незалежності стали звичним та укоріненим явищем. Як зазначають українські дослідники, імітація бурхливої політичної діяльності серед політичної еліти має схильність до різноманітних форм прихованого тоталітаризму на всіх рівнях державної влади [34].

У процесі українського державотворення сформувались окремі інституції, що виконують зовсім невластиві їм функції. Скажімо, парламент, який не має ані представницької, ні законодавчої функцій, оскільки де-факто не репрезентує інтереси всіх соціальних груп, представлених у суспільстві, власне тому позбавлений здатності формувати повноцінну політику і обмежується лише її імітацією. Імітація партійної діяльності, що на практиці “активізується” лише на початку виборчого процесу, призвела до псевдоплюралізму, коли майже двісті зареєстрованих партій намагаються “виражати” суспільні інтереси. Така розпорошеність підриває державну систему і демонструє її нежиттєздатність. Більше того, псевдоплюралізм закладає грандіозні зміни у перспективі (щоправда, цю перспективу досить важко спрогнозувати та, хоч би якоюсь мірою, скоординувати).

Політичний дискурс перетворюється на театр, шоу, політичний вертеп – розігрування, імітацію дійств, де головними дійовими особами виступають політичні актори – “всенародно обрані представники”. Ірвін Гофман у роботі “Уявлення себе у повсякденному житті” стверджує, що ми повинні розрізняти сфери комунікування як спектакль, що ставить на сцені символічні події, які можуть відбуватись і за лаштунками сцени. Мова театру придатна для аналізу суспільної поведінки. Увесь світ – це сцена. Продуценти політики мають свої дії і слова, репліки, виходи на і зникнення зі сцени. Вони мають свої місця й освітлення на сцені, можуть піти зі сцени ніким, а по-

вернутись зірками [5, с. 161]. Для Едельмана формування політики та політичного дискурсу – це значною мірою форма політичного спектаклю, що розігрується перед глядачами (громадянами), щоб забезпечити покірну згоду громадськості [10, с. 29]. Його завдання – затінення, а не виявлення публічних проблем; зменшення, а не розширення влади громадськості; прикривання масками і комунікативним гримом справжніх облич, а не демонстрація їх справжності.

Якщо ж говорити про політичну владу загалом і кожну з гілок зокрема, то їх невід'ємною рисою стала тенденція до принципового порушення функцій. Так, законодавча влада покликана створювати законодавчі ініціативи та ухвалювати їх з урахуванням інтересів суспільних груп. Натомість ця її функція стала виключно імітативною. Діяльність вищих законодавчих органів зводиться до лобювання своїх вузькопартійних інтересів, які зазвичай мають чітко виражене матеріальне підґрунтя. Важливим є і те, що у цих перегонах за матеріальними благами для своєї партійної кліки ігноруються інтереси і своїх виборців, завдяки яким вона (кліка) отримала доступ до владних важелів.

Суд (та інші силові структури) як окрема незалежна гілка влади, теоретично описана ще Монтеск'є і Руссо, стала керованим та узалежненим механізмом у руках двох інших гілок влади. Замість правоохоронної системи, що має слугувати захисту прав людини та законності, сформувався черговий каральний інструмент, який стоїть на захисті влади від “злочинних нападів з боку народу”. Інакше кажучи, захист громадянських цінностей стає охороною від громадянського суспільства.

Отже, якщо особа, громадянин та держава адаптувалися до імітації, і до того ж вона стала органічно невід'ємною складовою політичного рельєфу та політичного дискурсу, то електорат у загальній масі змушений перенести свою мисленнево-комунікативну поведінку в площину імітацій – надійно вводити її у свою повсякденну картину життя і визнавати як абсолютну даність. Відповідно й поведінка, і вся дійсність громадянина будуть лише імітацією.

Вищевикладене дає підстави стверджувати, що практично всі форми державної влади в Україні, інтегруючи попередній історичний досвід, перетворились на імітацію, симулякр, муляж. Політики, державні службовці, силові структури, ЗМІ імітують “правильну полі-

тичну лінію”, але ніхто не займається державо-творчою політикою насправді. Наслідком цих явищ та процесів є цілковита недовіра народу до влади, Президента, силових структур, депутатського корпусу. За статистичними показниками, довіра державній системі та Президенту становить не більше 15%.

Унаслідок тоталізації імітативності в Україні сформувалась подвійна мораль (ситуація дещо скидається на Радянський Союз: “одні слова для кухонь, інші – для вулиць”) – суспільне життя змушує проявляти певну активність, вливатись у потоки вулиць, заповнювати офіси і т. п., а з іншого боку – тотальна недовіра один до одного та до всього, що є реальною дійсністю. Це наслідки надмірної концентрації імітативності у соціальному докільлі та культурному просторі соціуму. Саме тому в українському, частково і східнослов'янському, політичному дискурсі виникає нагальне завдання оприлюднення – виявлення, вивчення та хоча б часткове викорінення імітаційних, симулятивних форм із системи державної влади і суспільної свідомості.

Таким чином, сьогодні є підстави говорити про те, що імітація як одна з форм наслідування та пристосування стала гіпертрофованим і всеосяжним явищем, притаманним усім сферам суспільного життя. Імітація краси шляхом накладання косметичних засобів та імплантантів; імітація щасливої родини шляхом публічної демонстрації особистих (чи навіть інтимних) стосунків; імітація духовності шляхом одягання вишиванок та періодичного відвідування святих місць; імітація науки шляхом кількісних, а не якісних досліджень, продукування мертвонароджених ідей для сміттєвого кошика; імітація благодійності шляхом надання притулком, лікарням чи будинкам перестарілих соціальної допомоги (комп'ютери у такі будинки) або інших послуг взамін на публічну подяку та висвітлення у ЗМІ (“пропіаритись” – популярний термін у середовищі можливо-владців); імітація чесного та відкритого ринку, об'єктивності цін та адекватності зарплат; імітація об'єктивності купленими, прирученими і приватними ЗМІ шляхом сакралізації своїх патронів і партій; імітація суспільної діяльності річищем постійної присутності у ЗМІ і штучно створених “громадських” акціях та ін. Імітація, на жаль, набула тотальності, стала своєрідною суспільною патологією, яка вимагає “хірургічного втручання” з боку справжніх науковців, а не імітаторів.

1. *Афанасьев В.Г.* Социальная информация / В. Г. Афанасьев. – М.: Наука, 1994. – 200 с.
2. *Барсукова С.В.* Власть и бизнес: новые правила игры // Политические исследования. – 2006. – № 6. – С. 135–144.
3. *Белл Д.* Социальные рамки информационного общества // Новая технократическая волна на Западе / под ред. П. С. Гуревича. – М., 1998. – 450 с.
4. *Бергер П.Л.* Понимание современности // Социология: хрестоматия / сост.: Ю.Г. Волков, И.В. Мостовая. – М.: Гардарики, 2003. – 496 с.
5. *Берн Э.* Игры, в которые играют люди: Психология человеческих взаимоотношений; Люди, которые играют в игры: Психология человеческой судьбы / пер. с англ.; общ. ред. М.С. Мацковского. – СПб.: Лениздат, 1992. – 399 с.
6. Біологічний словник / за ред. І.Г. Підопічної та ін. – К.: Головна редакція української радянської енциклопедії Академії наук Української РСР, 1974. – 551 с.
7. *Бодрийяр Ж.* В тени молчаливого большинства, или Конец социального. – Екатеринбург: Изд-во Уральского гос. ун-та, 2000. [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.koob.ru>
8. *Бодрийяр Ж.* Симулякры и симуляции // Философия эпохи постмодерна. – Минск: Звезда, 1996. – 360 с.
9. Большой англо-русский словарь. – В 2 т., ок. 160000 слов / под общ. рук. И.Р. Гальперина [и др.]. – М.: Рус. яз., 1987. – Т. I. А–М. – 1038 с.
10. *Борчиков С.А.* Метафизика виртуальности // Труды лаборатории виртуалистики. – М.: Свет, 2000. – Вып. 8. – 49 с.
11. *Бредемайер К.* Черная риторика: власть и магия слова / пер. с нем. – 2-е изд. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2005. – 224 с.
12. *Бурдьё П.* Социология социального пространства / пер. с фр.; общ. ред. Н.А. Шматко. – М.–СПб.: Алтейя, 2005. – 288 с.
13. *Валерстайн Э.* Конец знакомого мира: Социология XXI века / пер. с англ.; под ред. В.Л. Иноземцева. – М.: Логос, 2003. – 368 с.
14. *Гельман В.* Возвращение Левиафана? (Политика рецентрализации в современной России) // Полит. исследования. – 2006. – № 2. – С. 90.
15. *Горин Д.* В кольце заклятых друзей: имитация целостности и ловушки социального мышления // Неприкосновенный запас. – 2010. – № 3(71). – С. 31–36.
16. *Давыдов Ю.* Патологичность “состояния постмодерна” // Социологические исследования. – 2001. – № 11. – С. 3–13.
17. *Данилова Е.* Нестабильная социальная идентичность как норма современных обществ // Социологические исследования. – 2004. – № 10. – С. 27–30.
18. *Дацюк С.* Інтелектуальна політика. – Львів: Незалежний культурологічний часопис “І”, 2010. – 468 с.
19. *Дебор Г.* Общество спектакля / пер. с фр. С. Офегтасас, М. Якубович. – М.: Логос, 2000. – 184 с.
20. *Дегтярев А.* Основы политической теории / [Электронный ресурс] // Режим доступа: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/Degt/_Index.php
21. *Дергачев В.* “Чтобы сойти с ума – надо его иметь”: тенденции постсоветской имитации Реформации и Просвещения // Мир перемен. – 2007. – № 2 / Институт геополитики профессора Дергачева. [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://dergachev.ru/analit/3.html>
22. Довідник з біології / за ред. О.В. Денисьєвського та ін. – К.: Наукова думка, 1998. – 683 с.
23. *Дэвид Дж.* Большой толковый социологический словарь (Collins) : пер. с англ. В 2 т. – М.: Вече : АСТ, 1999. – Т. 2. – 528 с.
24. *Заславская Т.И.* Социальные механизмы трансформации неправовых практик // Общественные науки и современность. – 2001. – № 5. – С. 5–24.
25. *Затуливетер Ю.* Информационная природа социальных перемен. – М.: Синтег, 2001. – 131 с.
26. *Ильин И.П.* Постмодернизм от истоков до конца столетия: эволюция научного мифа. – М.: Интрада, 1998. – 255 с.
27. *Каганский В.* Культурный ландшафт и советское обитаемое пространство: сборник статей. – М.: Новое литературное обозрение, 2001. – С. 532.
28. *Козырьков В.П.* Латентный характер современной социокультурной трансформации // Социология социальной трансформации: материалы междунар. науч.-практ. конф., 4-6 марта 2002 г. – Н. Новгород: НИСОЦ, 2003. – С. 225–232.
29. *Кондаков Н.И.* Логический словарь-справочник. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Наука, 1975. – 720 с.
30. Краткая философская энциклопедия. – М.: Прогресс, 1994. – 575 с.
31. *Крюгер М.* Искусственная реальность: прошлое и будущее // Исследования по философии современного понимания мира. – М., 1995. – Вып. 1. – С. 10–13.
32. *Кузьмин М.Н.* Переход от традиционного общества к гражданскому: изменение человека // Вопросы философии. – 1997. – № 2. – С. 57–70.
33. *Кули Ч.Х.* Человеческая природа и социальный порядок / пер. с англ. – М.: Идея-Пресс; Дом интеллектуал. кн., 2000. – 309 с.
34. *Куликов А.* Имитация протеста / [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.pravda.ru/politics/parties/other/26-12-2011/1103255-imitation-0/>
35. *Липа Ю.* Народознавство, етнічні складники українського характеру / Народознавство. [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://slv.com.ua/index.html>
36. *Лукина Е.* Имитация, интерпретация и импровизация как этапы творческого развития младших школьников в процессе инструментального музицирования: диссертация кандидата педагогических наук : 13.00.02 / Лукина Елена Викторовна. – М.: Новый свет, 2008. – 153 с.
37. *Луман Н.* Общество как социальная система / пер. с нем. А. Антоновского. – М.: Логос, 2004. – 250 с.
38. *Мальковская И.А.* Многоликий Янус открытого общества: опыт практического осмысления ликов общества в эпоху глобализации. – М.: URSS, 2005. – 268 с.
39. *Мертон Р.К.* Социальная теория и социальная структура // Социологические исследования. – 1992. – № 2. – С. 118–124.
40. *Назаретян А.П.* Цивилизационные кризисы в контексте Универсальной истории (Синергетика–психология–прогнозирование). – М.: Мир, 2004. – 267 с.
41. *Ортега-и-Гассет Х.* Идеи и верования / пер. с исп.; общ. ред. А.М. Руткеви. – М.: Весь мир, 1997. – 700 с.
42. *Парсонс Т.* Понятие общества: компоненты и их взаимоотношения // Социология: хрестоматия / сост. Ю.Г. Волков, И.В. Мостовая. – М.: Гардарики, 2003. – С. 92–123.
43. *Пригожин И.* Время, хаос, квант. К решению парадокса времени / пер. с англ. Ю.А. Данилова. – М.: Прогресс, 1994. – 266 с.
44. *Радзиховский Л.* Имитация истории / Эхо Москвы [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.echo.msk.ru/blog/radzhovskiy/823041-echo>
45. Російсько-український словник наукової термінології. Суспільні науки. – К.: Наукова думка, 1994. – 600 с.
46. *Серавин Л.Н.* Теория информации с точки зрения

биолога. – Л.: Изд-во Ленинград. ун-та, 1973. – 160 с.
47. Словарь иностранных слов / 10-е изд., стереотип. – М.: Русский язык, 1983. – 608 с.

48. Словарь синонимов / под ред. А.П. Евгеньева. – Л.: Наука, 1975. – 648 с.

49. Современная социологическая теория: Будье, Гидденс, Хабермас : учеб. пособие / сост., пер. и автор вступ. ст. А.В. Леденева. – Новосибирск: Изд-во Новосибир. гос. ун-та, 1995. – 120 с.

50. Современный философский словарь / под ред. В.Е. Кемеров. – М., Бишкек; Екатеринбург : Одиссей, 1996. – 806 с.

51. *Сорокин П.А.* Человек. Цивилизация. Общество / пер. с англ.; общ. ред. А.Ю. Согоманова, С.А. Сидоренко. – М.: Политиздат, 1992. – 543 с.

52. Социальная система как информационное взаимодействие : [коллективная монография] / В.И. Игнатъев, Т.В. Владимировна, А.Н. Степанова. – Новосибирск : Изд-во НГТУ, 2009. – 308 с.

53. *Торфлер Э.* Шок будущего / пер. с англ. – М.: АСТ, 2001. – 560 с.

54. Философская энциклопедия. В 4 т. / [подготовили В. С. Степин, Г. Ю. Семигин]. – М.: Мысль, 2001. – 438 с.

55. Философский энциклопедический словарь / [подготовили А.Л. Грекулова и др.]; редкол.: С.С. Аверинцев [и др.]. – М.: Советская энциклопедия, 1989. – 814 с.

56. Фукуяма Ф. Великий разрыв / пер. с англ.; под общ. ред. А.В. Александровой. – М.: АСТ, 2003. – 476 с.

57. *Хабермас Ю.* Демократия. Разум. Нравственность: москов. лекции и интервью. – М.: КАМ, 1995. – 245 с.

58. *Хайек Ф.* Дорога к рабству: [пер. с нем.] / А. Фридрих, М. Хайек. – М.: Экономика, 1992. – 175 с.

59. *Хейзинга Й.* Homo Ludens; Статьи по истории культуры / пер., сост. Д.В. Сильвестрова; Комментар. Д. Э. Харитоновича. – М.: Прогресс-Традиция, 1997. – 416 с.

60. Цивилизация. Восхождение и слом: структурообразующие факторы и субъекты цивилизационного процесса / отв. ред. Э.В. Сайко. – М.: Наука, 2003. – 453 с.

61. *Шеховцев А.Ю.* Информационные аспекты познавательных и коммуникативных процессов / А.Ю. Шеховцев; под ред. В. Б. Устьянцева. – Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 1998. – 169 с.

62. *Штомпка П.* Социология социальных изменений / пер. с англ.; под ред. В.М. Ядова. – М.: Аспект Пресс, 1996. – 415 с.

63. *Wacław R.* Imitacja demokracji / *Gazeta wyborcza* // Access: http://wyborcza.pl/1,86117,10337528,Imitacja_demokracji.html

64. Imitacja sceny politycznej / *Niezalezna.pl* // Access: <http://niezalezna.pl/3586-imitacja-sceny-politycznej>

65. Intergracja czy imitacja polityki wschodniej UE-RESET totalny / *Polityka Wshodnia* // Access: <http://lubczasopismo.salon24.pl/politykawshodnia/post/297792>

66. *Kaye K. and Marcus J.* Developmental Psychology. – Warszawa, 1981. – Vol. 17 – P. 258–265.

67. *Kuklinski A., Pawiowski K.* Przyszlosc Europy – wyzwania globalne – wybory strategiczne. – Wydawnictwo “Rewasz”, Wyzsza Szkoła Biznesu National Louis University, Nowy Sacz – Warszawa, 2006. – 326 s.

АНОТАЦІЯ

Мельник Ярослав Григорович.

Імітування як компонент соціально-політичного дискурсу.

Стаття присвячена розгляду імітації як явища, котре у процесі трансформації українського соціального, культурного, політичного дискурсу стало ключовим аксіологічним чинником. Наслідкування, підміна та

повторення чужих форм діяльності, соціальної поведінки, державного будівництва, суспільного мислення сьогодні формують важливість розгляду першопричин та суті імітації, і, відповідно, потребують наукового прогнозування наслідків цього процесу в контексті реалій сучасного українського державотворення. На основі опрацьованого матеріалу та емпіричних спостережень, обґрунтовані основні характерологічні ознаки імітації як в історичній ретроспективі, так і в умовах сьогоденних викликів і політико-соціокультурних трансформацій, що наявні в Україні як самобутньому ментальному соціумі з перехідною економікою і дисгармонійними сегментами суспільного виробництва.

Ключові слова: *ерзац, імітація, дискурс.*

АННОТАЦИЯ

Мельник Ярослав Григорьевич.

Имитирование как компонент социально-политического дискурса.

Статья посвящена рассмотрению имитации как явления, которое в процессе трансформации украинского социального, культурного, политического дискурса стало ключевым аксиологическим фактором. Поражение, подмена и повторение чужих форм деятельности, социального поведения, государственного строительства, общественного мышления формируют необходимость рассмотрения первопричин и сущности имитации, а, соответственно, требуют научного прогнозирования следствий этого процесса в контексте созидания украинского государства. На основании нарабатанного материала и эмпирических наблюдений, предлагаются основные характерологические признаки имитации как в исторической ретроспективе, так и в условиях вызовов и политико-социокультурных трансформаций, которые имеют место в Украине как самобытном ментальном социуме с переходной экономикой и дисгармоничными сегментами общественного производства.

Ключевые слова: *эрзац, имитация, дискурс.*

ANNOTATION

Melnyk Yaroslav.

Imitation as a Component of Social-Political Discourse.

The article is devoted to consideration of imitation as a phenomenon, which in the process of transformation of Ukrainian social, cultural and political discourse has become a key axiological factor. Defeat, substitution and repetition of borrowed forms of activity, social behavior, state construction, social thinking form the necessity to consider the origin and essence of imitation, and, correspondently, demand scientific forecasting of results of this process in the context of building up the Ukrainian state. On the basis of worked out material and empirical surveillance the main characteristic features of imitation in the historical retrospective as well as in the conditions of challenges and political-socio-cultural transformations, which take place in Ukraine as an authentic mental society with transition economics and disharmonic segments of social production, have been presented.

Key words: *ersatz, imitation, discourse.*

Надійшла до редакції 12.03.2013.